princippet, i det omfang den underkaster majsgritz bestemt til ølbrygning og majsstivelse en forskellig behandling i henseende til ydelsen af produktionsrestitutioner.

3. Under hensyn til de særlige omstændigheder i sagen er konstateringen af det retsstridige forhold dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at bestemmelsen i forordning nr. 665/75 må erklæres for ugyldig. Ugyldigheden af artikel 3 i forordning nr. 665/75 skaffes ikke af vejen ved, at Domstolen under en sag i henhold til artikel 177 erklærer den omtvistede bestemmelse for helt eller delvis ugyldig. Da den retsstilling, som blev indført ved artikel 3 i forordning nr. 665/75, er uforenelig med lighedsprincippet, påhviler det Fællesskabets kompetente institutioner at træffe de nødvendige foranstaltninger til afhjælpning af denne uforenelighed.

I de forenede sager 124/76 og 20/77

angående anmodninger, som i medfør af EØF-traktatens artikel 177 er indgivet til Domstolen af Tribunal administratif de Nancy for i den sag, som verserer for nævnte ret (sag 124/76) mellem

SA MOULINS ET HUILERIES DE PONT-À-MOUSSON, Frankrig,

og

OFFICE NATIONAL INTERPROFESSIONNEL DES CÉRÉALES, Paris,

og af Tribunal administratif de Châlons-sur-Marne for i den sag, som verserer for nævnte ret (sag 20/77) mellem

SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE »PROVIDENCE AGRICOLE DE LA CHAMPAGNE«, Reims,

og

OFFICE NATIONAL INTERPROFESSIONNEL DES CÉRÉALES, Paris,

at opnå præjudicielle afgørelser vedrørende gyldigheden af Rådets forordning nr. 665/76 af 4. marts 1975, som ændrer forordning nr. 120/67 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 72, s. 14), og af Rådets forordning nr. 2727/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 181, s. 1), i det omfang disse forordninger ophæver den tidligere produktionsrestitution til producenter af majsgryn, bestemt til fremstilling af øl,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten H. Kutscher, afdelingsformændene M. Sørensen og G. Bosco, dommerne A. M. Donner, P. Pescatore, J. Mertens de Wilmars, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe og A. Touffait,

generaladvokat: F. Capotorti
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

Sagens faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb og de indlæg, der er afgivet i medfør af artikel 20 i statutten for EØF-Domstolen, kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb

1. Foruden malt anvendes der ved ølfremstilling stivelsesprodukter fra ubehandlet korn, der kan omdannes til alkohol ved gæring: enten stivelse fra grove eller fine majsgryn (herefter kaldet majsgritz) hidrørende fra majsindustrien eller stivelse fra stivelsesindustrien eller andre stivelsesprodukter (brudris, hvedemel etc.).

2. Majsgritz fremstilles af majsforarbejdende virksomheder ved hjælp af en rent mekanisk behandling af majskornene. Bryggeriindustrien er en vigtig aftager af majsgritz.

Stivelse fremstilles af stivelsesfabrikkerne, som hører under den kemiske industri, selv om de anvender majs som basisprodukt. Der er mange afsætningskanaler for stivelsesprodukterne (stivelse, gluten, glucose, dextrose etc.). Stivelsesindustrien er således i konkurrence ikke blot med de majsforarbejdende virksomheder men også med de sektorer inden for den kemiske industri, som fremstiller substitutionsprodukter af råolie.

3. Ved Rådets forordning nr. 19 af 4. april 1962 om den gradvise oprettelse af en fælles markedsordning for korn (JO af 20. 4. 1962, s. 933) blev der indført en afgiftsordning for visse kornprodukter. Artikel 24 i denne forordning bestemte imidlertid, at Rådet kunne træffe visse undtagelsesforanstaltninger fra denne ordning.

Ved Rådets forordning nr. 55 af 30. juni 1962 om ordningen for varer forarbejdet på grundlag af korn (JO af 2. 6. 1962, s. 1583) blev der truffet sådanne undtagelsesforanstaltninger. Ved artikel 17 i denne forordning blev der indført en ordning med fakultative produktionsrestitutioner til visse stivelsesprodukter. I den 13. betragtning til forordningen hed det:

»På grund af den særlige markedssituation for korn- og kartoffelstivelse og

navnlig under hensyn til nødvendigheden af, at denne industri opretholder konkurrencedygtige priser i forhold til priserne på substitutionsprodukterne, er det påkrævet — under fravigelse af bestemmelserne ... i Rådets forordning nr. 19 — at gennemføre en ordning, som sikrer, at denne industri, i kraft af en produktionsrestitution, kan få sine basisprodukter stillet til rådighed til en lavere pris end den, der ville fremkomme, såfremt importafgiftsordningen blev anvendt....«

Ved Rådets forordning nr. 11/65 af 26. januar 1965 vedrørende ydelse af en produktionsrestitution til majsgritz, som anvendes af bryggeriindustrien (JO af 5. 2. 1965, s. 251) blev der indført en fakultativ produktionsrestitution til den majsgritz, som anvendes af bryggeriindustrien. I betragtningerne til denne forordning hed det:

»Den afgiftsordning, der blev indført ved forordning nr. 19, har dels medført en stigning i prisen på majsgritz dels skabt vanskeligheder for anvendelse af majsgritz ved fremstilling af øl på grund af konkurrencen fra andre produkter, der også kan anvendes hertil; en restitution er et hensigtsmæssigt middel til at afhjælpe disse forhold, hvorfor der bør gives hjemmel til ydelse af en sådan restitution gennem en fravigelse af forordning nr. 19;

på grund af sin karakter bør denne foranstaltning kun være af midlertidig art.«

Den ordning, der blev indført ved Rådets endelige basisforordning nr. 120/67 af 13. juni 1967 om den fælles markedsordning for korn (EFT 1967, s. 31), fastsatte en obligatorisk ydelse af produktionsrestitutioner. I den 10. betragtning til denne forordning hed det bl.a.:

»... på grund af de substitutionsmuligheder, der består mellem på den ene side korn- og kartoffelstivelse og på den anden side kvældemel samt gryn og semuljegryn af majs, bør der også for sidstnævnte produkters vedkommende ydes en produktionsrestitution;« ...

Artikel 11, stk. 1 i denne forordning bestemte følgende:

»1. En produktionsrestitution ydes
   a) for majs og blød hvede, som inden for stivelsesindustrien anvendes til fremstilling af stivelse og kvældemel,
   b) for kartoffelstivelse,
   c) for majs, der af majsindustrien anvendes til fremstilling af grove og fine gryn, som anvendes i bryggeriindustrien.«

I betragtningen til Rådets forordning nr. 138/67 af 13. juni 1967 om fastsættelse af produktionsrestitutioner til majsgritz, der anvendes til fremstilling af øl (JO af 22. 6. 1967, s. 2404), som blev vedtaget i medfør af forordning nr. 120/67, hed det:

»Produktionsrestitutionen til den majs, der af majsforarbejdende virksomheder anvendes til fremstilling af majsgritz til brug for ølbrygning, skal fastsættes således, at der er ligevægt mellem forsyningspriserne på henholdsvis majsstivelse og majsgritz til ølbrygning; dette mål vil kunne nås ved fastsættelse af den samme restitution til majs, der er bestemt til fremstilling af gritz, og til majs, der er bestemt til fremstilling af stivelse.«

Som følge heraf bestemtes det i forordningens artikel 1:

»Medlemsstaterne yder en produktionsrestitution til majs, der anvendes af de majsforarbejdende virksomheder til fremstilling af majsgritz bestemt til bryggeriindustrien, svarende til restitutionen, der på samme dato ydes majs bestemt til stivelsesindustrien.«

Forordning nr. 138/67 blev afløst af Rådets forordning nr. 367/67 af 25. juli 1967 om fastsættelse af produktionsrestitutioner til grove og fine gryn af majs samt brudris, der anvendes i bryggeriindustrien (EFT 1967, s. 193), hvori det i den eneste betragtning hed:

»Den produktionsrestitution, der ydes for majs, som af majsindustrien anvendes til

fremstilling af grove og fine gryn bestemt til bryggeriindustrien samt for brudris bestemt til denne industri, bør fastsættes på et niveau, der gør det muligt at opnå ligevægt mellem priserne for bryggeriindustriens forsyninger med på den ene side majsstivelse og på den anden side grove og fine gryn af majs samt brudris; . . .«

De senere forordninger, som ændrede forordning nr. 120/67, og de forordninger, som fastsatte produktionsrestitutionsbeløbet, fastholdt ligestillingen mellem stivelse og majsgritz.

Således blev alle bestemmelser om produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren optaget i én forordning, nemlig Rådets forordning nr. 1132/74 af 29. april 1974 om produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren, som opretholdt den samme ordning for stivelse og majsgritz. Denne forordning nedsatte i øvrigt produktionsrestitutionen til majs og blød hvede bestemt til stivelsesfremstilling til 24,60 RE/t og hjemlede ikke længere nogen produktionsrestitution til kvældemel.

Rådets forordning nr. 3113/74 af 9. december 1974, der ændrede forordning nr. 1132/74 om produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren (EFT L 332, s. 1), nedsatte restitutionen til majs bestemt til stivelsesfremstilling og majsgritz til 15,55 RE/t.

I februar måned 1975 foreslog Kommissionen Rådet en fakultativ ydelse af produktionsrestitutioner til majs og blød hvede, som anvendes i Fællesskabet til fremstilling af stivelse og majsgritz bestemt til fremstilling af øl (EFT C 31, s. 26).

Ved forordning nr. 665/75 af 4. marts 1975, som trådte i kraft den 1. august 1975, ophævede Rådet alle produktionsrestitutioner til majsgritz bestemt til fremstilling af øl, samtidig med at det gjorde ydelsen af de andre produktionsrestitutioner i denne forordning fakultativ. I den anden betragtning til forordning nr. 665/75 hedder det bl.a., at

»... det forekommer ikke mere nødvendigt at yde en restitution for grove og fine majsgryn bestemt til brygning til fremstilling af øl«.

Det bestemmes således videre i forordningens artikel 3:

»1. En produktionsrestitution kan ydes:
   a) for majs og blød hvede, som inden for Fællesskabet anvendes til fremstilling af stivelse;
   b) for kartoffelstivelse;
   c) for grove og fine majsgryn (gritz), som inden for Fællesskabet anvendes til fremstilling af glucose gennem den såkaldte 'direkte hydrolyse'.«

Følgelig blev der ikke ved Rådets forordning nr. 1955/75 af 22. juli 1975 om produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren (EFT L 200, s. 1), som afløste forordning nr. 1132/74, ydet nogen produktionsrestitution til majsgritz. Ved samme forordning blev restitutionsbeløbet til majs bestemt til fremstilling af stivelse i øvrigt yderligere nedsat til 10 RE/t.

Ej heller Rådets forordning nr. 2727/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 281, s. 1), som trådte i stedet for forordning nr. 120/67, indeholdt regler om ydelse af produktionsrestitutioner til majsgritz.

I juni 1975 fremsatte Kommissionen på ny et forslag til Rådet om at genindføre produktionsrestitutionerne til majsgritz bestemt til fremstilling af øl (EFT C 159, s. 9). Først i juli 1976 behandlede Rådet dette forslag og besluttede ikke at følge det. Denne beslutning fandt udtryk i forordning nr. 1862/76 af 27. juli 1976, der ændrede forordning nr. 2742/75 om produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren (EFT L 206, s. 3). Ved forordning nr. 1862/76 blev restitutionen i øvrigt forhøjet til 14 RE/t.

4. Den 5. (sag 124/76) og den 10. februar 1976 (sag 20/77) rejste sagsøgerne i hovedsagen, som er producenter af majs-

gritz, krav mod sagsøgte i hovedsagen om produktionsrestitutioner på 413 221 og 708 060 FF for de mængder majs, som de havde anvendt fra 1. august til 31. december 1975 ved fremstillingen af majsgritz bestemt til ølbrygning. Dette krav blev afvist med den begrundelse, at fællesskabsforordningerne ikke længere indeholdt hjemmel for ydelse af produktionsrestitutioner til majsgritz.

Sagsøgerne indbragte herefter disse afgørelser for henholdsvis Tribunal administratif de Nancy og Tribunal administratif de Châlons-sur-Marne.

Sagsøgerne i hovedsagen gjorde bl.a. gældende, at forordning nr. 665/75 ikke var blevet vedtaget i overensstemmelse med proceduren i traktatens artikel 43, og at denne forordning og forordning nr. 2727/75, ved at ophæve produktionsrestitutionen til majsgritz, var i strid med det generelle princip om den fri konkurrence mellem virksomhederne.

Sagsøgte i hovedsagen påstod frifindelse under henvisning til, at de anfægtede afgørelser blot var en anvendelse af de gældende fællesskabsregler.

5. Tribunal administratif de Nancy og Tribunal administratif de Châlons-sur-Marne antog, at retstvisterne rejste visse spørgsmål vedrørende fortolkningen af fællesskabsretten, hvorfor de udsatte sagerne ved kendelser af henholdsvis 25. november 1976 og 1. februar 1977 og anmodede Domstolen om, i henhold til EØF-traktatens artikel 177, at afgøre følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er forordningerne nr. 665/75 og 2727/75 af 4. marts og 29. oktober 1975 fra Rådet for Det europæiske økonomiske Fællesskab gyldige, i det omfang de ophæver den gældende ordning for »produktionsrestitutioner« til producenter af majsgritz til bryggeriindustrien.«

6. Forelæggelseskendelserne blev registreret på Domstolens justitskontor henholdsvis den 21. december 1976 og den 8. februar 1977.

I henhold til artikel 20 i statutten for EØF-Domstolen er der afgivet skriftlige indlæg af sagsøgerne i hovedsagen, repræsenteret af advokat ved Conseil d'État og Cour de cassation de Paris, Guy Lesourd, af advokat ved Cour d'appel de Paris, Etienne Jaudel, af Rådet, repræsenteret af direktøren for den juridiske tjeneste, Daniel Vignes, som befuldmægtiget, bistået af Yves Crétien, ansat ved samme tjeneste, og af Kommissionen, repræsenteret af sin juridiske rådgiver Richard Wainwright, som befuldmægtiget, bistået af Jacques Delmoly, ansat i samme tjeneste.

Ved kendelse af 25. maj 1977 har Domstolen besluttet at forene de foreliggende sager under retsforhandlingerne.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

Domstolen opfordrede imidlertid parterne, Rådet og Kommissionen, til at udtale sig om visse spørgsmål, enten skriftligt, forud for retsmødet, eller under dette.

7. Problemet vedrørende ophævelsen af produktionsrestitutionen til majsgritz har også været behandlet i de forenede sager 64 og 113/76, Dumortier Freres og Maiseries du Nord mod Rådet.

II — Skriftlige indlæg ved Domstolen

1. *Sagsøgerne i hovedsagen* gør gældende, at forordning nr. 665/75 er ugyldig, i det omfang den ophæver produktionsrestitutionen til majsgritz, og anfører følgende til støtte herfor:

a) For det første var Rådet ikke berettiget til at afskaffe produktionsrestitutionen til majsgritz, medmindre dette skete under iagttagelse af traktatens artikler 43 og 149. Da Kommissionens forslag til

forordning i februar 1975 ikke indeholdt nogen regler om afskaffelse af restitutionen til majsgritz, bestemt til ølbrygning, havde Rådet kun valget mellem at vedtage Kommissionens forslag eller forkaste det. Efter traktatens artikel 149 kunne Rådet ikke ændre forslaget og vedtage en lovtekst, som ikke havde Kommissionens støtte, medmindre det skete med ensstemmighed.

Da det ikke fremgår af noget lovformeligt bekendtgjort dokument, at Kommissionen skulle have ændret sit oprindelige forslag, før Rådet vedtog forordning nr. 665/75, eller at forslaget skulle være enstemmigt vedtaget af Rådets medlemmer, er forordningen retsstridig og skal derfor annulleres.

Påstanden om, at der i forbindelse med vedtagelsen af forordning nr. 665/75 skulle foreligge en formel mangel, har Rådet imødegået i sit svarskrift i sagerne 64 og 113/76, hvor det gøres gældende, at Kommissionen under drøftelserne i Rådet ændrede sit oprindelige forslag ved at fremsætte forslag om ophævelse af produktionsrestitutionen til majsgritz.

Heroverfor hævder sagsøgerne i hovedsagen, at Kommissionen ikke under drøftelserne vedrørende forordning nr. 665/75 ændrede sit oprindelige forslag derhen, at restitutionerne til majsgritz skulle ophæves helt, men at kun ét af dens medlemmer gik ind for dette. Ved at fremsætte forslag i juni 1975 om genindførelse af denne restitution har Kommissionen tværtimod taget afstand fra nævnte medlems synspunkt.

Hvad angår spørgsmålet, om Rådets afgørelse er truffet med enstemmighed, indskrænker sagsøgerne sig til at anmode Domstolen om at kræve klart bevis herfor.

b) Sagsøgerne i hovedsagen bemærker for det andet, at det ikke med de foreliggende sagsanlæg ønskes bestridt, at Rådet har et vist skøn vedrørende støtteforanstaltningernes hensigtsmæssighed. Det gøres imidlertid gældende af sagsøgerne i hovedsagen, at de omstridte forordninger er vilkårlige, fordi de ulovligt forvrider konkurrencestillingen for to produkter, som fremstilles på grundlag af de samme råstoffer og har samme anvendelsesområde. Sagsøgerne henviser her til traktatens artikel 2 — ifølge hvilken Fællesskabet især har til opgave at fremme en harmonisk udvikling af den økonomiske virksomhed og en varig og afbalanceret ekspansion — og til traktatens artikel 3, litra f). Rådet har pligt til at overholde denne sidste artikel, idet det fremgår af traktatens artikel 38, stk. 2, at bestemmelserne vedrørende fællesmarkedets oprettelse finder anvendelse på landbrugsvarer, medmindre andet er bestemt i artiklerne 39-46.

c) Det var formålet med forordning nr. 11/65 at skabe en vis ligevægt mellem stivelse og majsgritz, og denne ligevægt blev først fuldt oprettet, da forordning nr. 120/67 trådte i kraft. Grunden til, at ligevægten kun blev oprettet gradvis, er, at traktatens artikler 3 og 39 foreskriver en gradvis udvikling. Men når der er skabt en sådan ligevægt, er der ikke i traktaten hjemmel til at tage et brutalt skridt tilbage.

Artikel 11, stk. 1 i forordning nr. 120/67 skaber en afledet støtteordning, således at forstå at den i det væsentlige har til formål at give majsindustrien de samme konkurrencebetingelser på det særlige marked for ølbrygning som stivelsesindustrien. Ved at stille de to brancher lige har Rådet blot efterkommet de tidligere nævnte bestemmelser i traktaten samt artikel 40. Det fremgår i øvrigt klart af betragtningerne til forordning nr. 120/67, at produktionsrestitutionen til majsgritz skulle gøre en ende på al forskelsbehandling mellem stivelsesproducenterne og producenterne af majsgritz, hvilket betyder — selv om en sådan foranstaltning til ligestilling af de nævnte producenter ikke blev vedtaget straks på grund af nødvendigheden af en gradvis udformning af den fælles landbrugspolitik — at Rådet ikke længere kan fravige den her-

efter gældende regel om ligelig behandling af de to konkurrerende industrier uden at komme i konflikt med traktaten.

d) Sagsøgerne i hovedsagen kan derfor påberåbe sig en højere retsregel til beskyttelse af private, som fællesskabsmyndighederne skal overholde.

Reglen om ligelig behandling synes i øvrigt at ligge til grund for bl.a. traktatens artikler 85 ff og 92 ff.

Selv om traktatens artikel 42 bestemmer, at anvendelsen af konkurrencereglerne inden for landbrugsområdet skal afvejes mod andre hensyn, fremgår det af samme artikel og af artikel 29 i forordning nr. 120/67, at fællesskabsmyndighederne skal tilgodese de mål, der er opstillet i traktatens artikel 39, stk. 1 og altså også målsætningen om en stabilisering af markederne.

Domstolen har endvidere antaget, at Fællesskabets organer skal overholde visse principper, navnlig princippet om handelens og industriens frihed, princippet om den fri konkurrence og princippet om en lige behandling af de retsundergivne, se dom af 17. februar 1976 i sag 45/75, Rewe-Zentrale des Lebensmittel-Großhandels-GmbH mod Hauptzollamt Landau-Pfalz (Sml. 1976, s. 181). Det må have været i denne ånd, at de forordninger blev udarbejdet, som ydede den samme støtte til majsgritz som til stivelse.

e) Forordningerne nr. 665, 2727/75 og 1862/75 skaber en grundlæggende ulighed mellem stivelsesindustrien og majsindustrien, for så vidt angår to konkurrerende produkter, der for forbrugerne har samme egenskaber og imødekommer samme behov på samme afsætnings- og produktionsstadium. Medens der således fortsat ydes en fakultativ produktionsrestitution til stivelsesindustrien, og selv til den del af produktionen, der går til ølbrygning, gives der ingen som helst restitution til majsindustrien.

Denne ulige behandling er en krænkelse af princippet om den fri konkurrence mellem de forskellige brancher og dermed en krænkelse af et grundlæggende retsprincip, som fællesskabsmyndighederne skal overholde. Når der træffes en interventionsforanstaltning, skal landbruget i Fællesskabet i et vist omfang beskyttes over for verdensmarkedet, samtidig med at der skal tages hensyn til nødvendigheden af at sikre, at støtteforanstaltningerne til stadighed er fuldstændig neutrale over for de normale konkurrencevilkår inden for Fællesskabet, både konkurrencevilkårene mellem statsborgerne i de forskellige lande i Fællesskabet, mellem de forskellige konkurrerende sektorer i Fællesskabet og mellem virksomhederne. Betragtningen til forordning nr. 367/67 samt Kommissionens forslag af juni 1975 har begge grundlag i en sådan højere retsregel.

Majsvirksomhederne er blevet ofret af økonomiske grunde. Disse holdt imidlertid ikke stik, fordi udgifterne over EUGFL ikke formindskedes, da bryggerierne købte stivelse i stedet for majsgritz. Dette fremgår af Kommissionens forslag af juni 1975, af betænkningen af 13. oktober 1975 om dette forslag fra Europa-Parlamentets landbrugsudvalg (mødedokument nr. 303/75) og af protokollen fra mødet i Europa-Parlamentet den 19. december 1975 (EFT bilag: Europa-Parlamentets forhandlinger nr. 197 af december 1975).

Sagsøgerne i hovedsagen mener derfor, at Domstolen bør statuere, at de forordninger fra Rådet, hvorved der vilkårligt er sket en forskelsbehandling mellem majs- og stivelsesindustrien, for så vidt angår disses produktion til ølbrygningsmarkedet, hvor de konkurrerer med hinanden, er ugyldige.

f) Om det synspunkt, som Rådet har fremført i de forenede sager 64 og 113/76, og som går ud på, at der er en snævrere forbindelse mellem gritz og kvældemel end mellem kvældemel og stivelse til ølbrygning, anfører sagsøgerne i hovedsagen, at dette må skyldes en fejlfortolkning af den 10. betragtning til for-

ordning nr. 120/67. Det fremgår nemlig af denne betragtning, at der på visse markeder kan tænkes at være konkurrence mellem kvældemelet og stivelsesprodukterne og på andre markeder mellem gritzen og stivelsesprodukterne. På visse afsætningsmarkeder kan kvældemelet derfor være i konkurrence med stivelsesprodukterne, selv om det ikke kan anvendes i bryggerierne til fremstilling af øl.

g) Over for det af Rådet i de forenede sager 64 og 113/76 fremførte synspunkt, at forbindelserne ikke blot mellem gritz og stivelse men også mellem en række andre produkter er af sammensat karakter, anfører sagsøgerne i hovedsagen, at der ikke kan foreligge forskelsbehandling i forhold til produkter, hvortil der ikke er hjemmel til at yde produktionsrestitutioner, fordi de ikke stammer fra majs. Den foreliggende sag kan altså ikke angå brudris og andre stivelsesprodukter. Til gengæld må sagsøgerne have ret til at hævde, at der ikke bør kunne udøves nogen forskelsbehandling ved ydelse af produktionsrestitutioner til majs, som anvendes inden for Fællesskabet til fremstilling af øl, uanset om denne majs forarbejdes af stivelses- eller af majsfabrikkerne.

h) Sagsøgerne i hovedsagen nedlægger påstand om, at forordningerne nr. 665/75 og 2727/75 annulleres på grund af ugyldigheden, i det omfang disse forordninger ophæver den gældende ordning for produktionsrestitutioner til producenter af majsgritz bestemt til ølbrygning, idet forordningerne opretholder denne produktionsrestitution til majs til fordel for producenter af stivelse bestemt til samme formål.

2. *Rådet* mener, at alle de af sagsøgerne i hovedsagen ved de forelæggende retter fremførte anbringender må forkastes.

a) Vedrørende den formelle mangel, som sagsøgerne hævder, at forordning nr. 665/75 er behæftet med på grund af den manglende iagttagelse af visse regler i forbindelse med forordningens vedtagelse i Rådet, hævder Rådet, at Kommissionen ændrede sit oprindelige forslag ved at foreslå produktionsrestitutionen til majsgritz ophævet. Desuden har Rådet enstemmigt vedtaget forordning nr. 665/75. Rådet har dermed også til fulde opfyldt betingelserne i traktatens artikel 149.

b) Over for påstanden om, at traktatens konkurrenceregler er overtrådt, anfører Rådet, at artiklerne 85 til 90 kun gælder for virksomheder. Der er ingen forbindelse mellem disse regler og de forordninger fra Rådet, som er vedtaget inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik.

Det samme gælder for traktatens artikler 92 ff vedrørende statsstøtte. Princippet om ikke-forskelsbehandling har i øvrigt intet at gøre med konkurrencereglerne for virksomhederne.

Rådet anfører, at målsætningen for traktatens artikel 42 er at suspendere konkurrencereglernes anvendelse, men at artiklen på den anden side giver Rådet mulighed for at anvende disse regler i det omfang, Rådet selv træffer bestemmelse herom. Formålet med denne bestemmelse er at muliggøre gennemførelsen af en konkurrenceordning, som på én gang er mere smidig og imødekommer landbrugssektorens behov i højere grad, end det er muligt efter artiklerne 85-94. Opregningen i litra a) og b) af den støtte, som Rådet især har mulighed for at yde, illustrerer denne målsætning.

c) Rådet bestrider endvidere, at det skulle have overtrådt nogen bestemmelse om ikke-forskelsbehandling ved at ophæve restitutionen til majsgritz under samtidig bevarelse af restitutionen til majsstivelse og uden begrundelse skulle have brudt med den ligelige behandling af stivelses- og majsindustrien.

d) Rådet understreger, at den forskellige behandling af majs- og stivelsesindustrien som følge af, at produktionsrestitutionerne blev ophævet for førstnævntes og opretholdt for sidstnævntes vedkommende, skete efter objektive kriterier og af reelle årsager.

Rådet nægter ikke, at det har ønsket at skabe en vis ligevægt mellem de to produkter på bestemte tidspunkter, hvilket fremgår af forordningerne nr. 11/65, 120/67 og 138/67. Rådet bemærker imidlertid, at den 10. betragtning til forordning nr. 120/67 viser, at der er en kompliceret forbindelse mellem ikke blot gritz og stivelse men også mellem en række andre produkter: korn- og kartoffelstivelse på den ene side og disses surrogater på den anden side, nemlig dels kvældemel dels majsgritz. Denne situation kompliceredes i øvrigt nogle uger senere ved tilkomsten af et fjerde produkt, nemlig brudris, som blev sidestillet med gritz, jf. forordning nr. 367/67. Det var allerede angivet i forordning nr. 120/67, at udstrækningen af produktionsrestitutionsordningen for den første række produkter til de andre er knyttet til »anvendelsen af importafgiftsordningen og den fælles prisordning«, dvs. til den uligevægt og de heraf følgende forstyrrelser, som verdensmarkedspriserne risikerer at påføre visse produkter.

Efter Rådets opfattelse var denne situation ikke holdbar. Det var den, der lå til grund for Rådets retsakter indtil 1974 og for forordning nr. 1132/74. Da verdensmarkedspriserne steg, var restitutionernes betydning ikke længere økonomisk begrundet, og institutionerne vendte sig mod den store økonomiske byrde, som denne ordning affødte.

Følgelig nedsatte Rådet gradvis produktionsrestitutionerne, gjorde dem fakultative og afskaffede dem endda helt for visse produkter, såsom kvældemel og majsgritz.

Rådet kan ikke anerkende, at opgivelsen af forbindelsen mellem gritz og majsstivelse anses for at indebære en forskelsbehandling eller krænker nogen regel om lige behandling. Først var gritz, stivelse til ølbrygning, kvældemel og brudris i samme situation. Men dette varede ikke ved. Dernæst blev restitutionen til kvældemel ophævet, og dette medførte også ophævelse af restitutionen til majsgritz. Det var erkendelsen af, at der bestod en snævrere forbindelse mellem kvældemel og majsgritz end mellem kvældemel og stivelse til ølbrygning, som medførte, at restitutionen til gritz blev ophævet.

Rådet gør gældende, at det måtte erkende, at stivelsesindustrien var meget følsom over for konkurrencen fra visse kemiske industrier, og dette forhold var baggrunden for Rådets beslutning om at opretholde restitutionen til majsstivelse.

Efter Rådets opfattelse må man heller ikke glemme, at hele produktionsrestitutionsordningen er sat under debat af Rådet: ved at vedtage forordning nr. 1862/76 har Rådet indledt en drøftelse vedrørende hensigtsmæssigheden af at ophæve alle produktionsrestitutioner inden for korn- og rissektoren fra 1978 og taget til efterretning, at Kommissionen har til hensigt snarest muligt at forelægge en betænkning herom på grundlag af en dybtgående undersøgelse af emnet. Det er klart, at produktionsrestitutionerne medfører en stor økonomisk byrde, som det måske ikke er helt velbegrundet, at fællesskabsbudgettet skal bære, hvilket Rådet har måttet tage i betragtning.

Man har imidlertid anset det for klogest – så længe resultatet af denne samlede undersøgelse afventes – midlertidigt at opretholde restitutionen til majsstivelse, og denne forsigtige fremgangsmåde kan vel næppe anses for en overtrædelse af en retsregel: se Domstolens dom af 2. juni 1976 i de forenede sager 56-60/74, Kurt Kampffmeyer Mühlenvereinigung mod Rådet og Kommissionen (Sml. 1976, s. 711).

Med de anbringender, som er fremført af sagsøgerne i hovedsagen ved de forelæggende retter, tilsigtes opstillet nye og hypotetiske retsregler, dels om opretholdelse af den ligelige behandling og ikkeforskelsbehandlingen af sektorerne, dels om den nødvendige opretholdelse af de økonomiske fordele, som en produktionssektor har opnået, så længe der ydes de samme fordele til en konkurrerende

økonomisk sektor. Sådanne regler findes ikke, og såfremt de fandtes, ville de i væsentlig grad indskrænke fællesskabsorganernes besluttende myndighed.

Rådet nedlægger derfor påstand om, at Domstolen erklærer, at de spørgsmål, som de forelæggende retter har stillet den, ikke indeholder noget, som kan berøre gyldigheden af Rådets forordninger nr. 665/75 og 2727/75.

3. a) Vedrørende spørgsmålet om de nærmere omstændigheder ved vedtagelsen af forordning nr. 665/75, erklærer *Kommissionen,* at den henholder sig til Rådets forklaringer herom, som allerede var indeholdt i Rådets svarskrift i sag 64/76. Kommissionen bekræfter imidlertid, at et af dens medlemmer, som det blev nævnt i Rådets svarskrift, intervenerede til fordel for et forslag om at afskaffe produktionsrestitutionen til produkter, der anvendes af majsindustrien til fremstilling af gritz bestemt til ølbrygning.

For så vidt angår vedtagelsen af forordning nr. 2727/75, præciseres det af Kommissionen, at denne forordning kodificerer tidligere forordninger og derfor kun gengiver de bestemmelser, som på det tidspunkt var i kraft. Artikel 11 i forslaget af 12. juni 1975 (ikke offentliggjort) er således identisk med artikel 11 i forordning nr. 120/67 som ændret ved den tidligere nævnte forordning nr. 665/75. På det punkt blev der altså ikke foretaget nogen ændring i Kommissionens forslag.

b) Hvad angår påstanden om, at forordningerne nr. 665 og 2727/75 krænker princippet om en ligelig behandling, bestrider Kommissionen den af sagsøgerne i hovedsagen fremførte argumentation, både med hensyn til den økonomiske analyse og de anbringender, som er gjort gældende.

c) Efter Kommissionens mening beviser de foreliggende økonomiske oplysninger ikke, at majsindustriens konkurrencestilling i Frankrig, for så vidt angår salg af majsgritz til bryggerierne, skulle være blevet forringet siden 1. august 1975. Derimod kan man konstatere, at de franske producenters salg af gritz til bryggerierne steg fra 87 946 t i 1974/75 til 89 300 t i 1975/76, og at bryggeriindustrien siden august 1975 næsten ikke købte stivelse i stedet for gritz. Dette sidste kunne forklares med de investeringsomkostninger, der er nødvendige for at erstatte gritz med stivelse ved fremstilling af øl, idet stivelse kræver et bedre filtreringssystem. Desuden er gritz lettere at forarbejde end stivelse, der i pulverform har tendens til at »klistre«.

d) Kommissionen kan ikke anerkende, at den fælles landbrugspolitik i alle tilfælde skal respektere princippet om den fri konkurrence, sådan som dette princip fremtræder i traktatens artikel 85 ff. Dette ville være en fejlfortolkning af traktatens artikel 42. I hvert fald mener Kommissionen, at det er for vidtgående, når sagsøgerne i hovedsagen gør gældende, at interventionsforanstaltninger skal være fuldstændig neutrale over for de konkurrencevilkår, som normalt gælder på fællesskabsmarkedet. Et sådant krav går videre end nødvendigt for at overholde reglen om ikke-forskelsbehandling i traktatens artikel 40, stk. 3, 2. afsnit. Desuden skal denne regel ses i lyset af de andre mål i artikel 39. Men Domstolen har erkendt, at de forskellige mål kan være delvis modstridende, hvilket har ført den til at anerkende, at der må tillægges fællesskabslovgiver et meget frit skøn ved valget mellem de forskellige mål i artikel 39, se f.eks. i dom af 24. oktober 1973 Balkan mod Hauptzollamt Berlin-Packhof (Sml. 1973, s. 1091) og ved valget mellem midlerne til at nå disse mål, se f.eks. i dom af 13. juni 1972 i sag Cie d'Approvisionnement mod Kommissionen (Recueil 1972, s. 391).

Derfor skal Rådets beslutning om at ophæve produktionsrestitutionen til majsgritz ses på baggrund af det økonomiske valg, som fællesskabslovgiver foreslog, da kvældemel blev taget af listen over de produkter, hvortil der kan ydes restitution (forordning nr. 1125/74), og da resti-

tutionerne til majs bestemt til fremstilling af stivelse og til majsgritz (forordning nr. 2113/74) blev nedsat. Sådanne valg falder inden for de normale rammer for det fri skøn, der i almindelighed tilkommer fællesskabsinstitutionerne ved udøvelsen af den økonomiske politik og i særdeleshed i forbindelse med forvaltningen af den fælles landbrugspolitik.

e) Endelig spørger Kommissionen, om sagsøgerne i hovedsagen ikke gør krav på en slags »velerhvervet ret« til en produktionsrestitution. Kommissionen henviser her til Domstolens praksis, hvori det er anerkendt, at begrebet stabilisering af markederne, som er hjemlet i traktatens artikel 39, stk. 1, litra c) ikke er ensbetydende med, at de positioner, der er opnået under tidligere markedsvilkår, under alle omstændigheder skal opretholdes: Domstolens dom af 2. juni 1976 i de forenede sager 56-60/74, Kampffmeyer mod Kommissionen og Rådet (Sml. 1976, s. 711).

III — Skriftlige svar på de af Domstolen stillede spørgsmål

1. Domstolen har opfordret *Kommissionen* til at svare på følgende spørgsmål før retsmødet:

a) Hvilke motiver ligger bag indføjelsen af følgende betragtning i forslaget til Rådets forordning af 20. juni 1975:
»Den omstændighed, at der ikke foreligger mulighed for at yde en sådan produktionsrestitution for grove og fine gryn af majs til anvendelse inden for bryggeriindustrien til fremstilling af øl, kunne under de forhold, der sandsynligvis vil herske, forstyrre ligevægten mellem priserne for bryggeriindustriens forsyninger med på den ene side majsstivelse og på den anden side grove og fine gryn af majs; det forekommer derfor nødvendigt at fastsætte en fakultativ produktionsrestitution for grove og fine gryn af majs til anvendelse inden for bryggeriindustriens fremstilling af øl«?

b) Er det rigtigt, som det angives under punkt 15. i betænkningen af 13. oktober 1975 fra Europa-Parlamentets landbrugsudvalg (dok. 303/75), at Kommissionen har udtrykt sig således:
»Yderligere samråd med Kommissionen har bragt for dagen, at afviklingen af produktionsrestitutionerne til grove og fine gryn af majs og brudris ikke har medført besparelser for EUGFL. De, der hidtil har anvendt majsgryn og brudris, er blot gået over til at anvende majsstivelse som erstatning. Slutresultatet er blot en overførsel af udbetalinger fra det ene produkt til det andet inden for EUGFL.«

På det første spørgsmål svarede Kommissionen, at den på det pågældende tidspunkt anså ophævelsen af produktionsrestitutionen til majsgritz bestemt til anvendelse i bryggeriindustrien til fremstilling af øl for at ville styrke stivelsens konkurrencemæssige stilling i forhold til majsgritz, således at stivelsen helt kunne erstatte majsgritz ved ølfremstilling.

Ifølge et arbejdsdokument fra Kommissionen kunne fordelen ved stivelse beregnes således for produktionsåret 1975/76:

Majsstivelse

RE/1 000 kg	
120,98	tærskelpris på majs — 10 RE restitution
× 1,61	omdannelseskoefficient majs/stivelse
194,78	

Majsgritz

RE/1 000 kg	
120,98	tærskelpris på majs — 10 RE restitution
× 1,80	omdannelseskoefficient majs/gritz
217,76	

På det andet spørgsmål har Kommissionen svaret, at det er rigtigt, at dens repræsentanter under drøftelserne med Europa-Parlamentets landbrugsudvalg i september 1975 gav udtryk for, at ophævelsen af produktionsrestitutionen til majsgritz og brudris ikke ville nedsætte udgifterne for EUGFL, fordi aftagerne af

disse produkter i stedet ville bruge majsstivelse som substitutionsprodukt. Men Kommissionen var ikke i september 1975 i stand til at påvise, hvilken virkning det havde haft, at støtten var ophævet fra 1. august 1975.

I den forbindelse har Kommissionen udtalt, at de tilgængelige oplysninger vedrørende de af medlemsstaterne afholdte udgifter ikke var særligt sigende med hensyn til de pågældende produkters substitution, selv 18 måneder efter at støtten var ophævet.

2. Domstolen har også opfordret parterne og Rådet til forud for retsmødet at udtale sig om de statistiske oplysninger, ifølge hvilke franske producenters salg af gritz til ølbryggerierne steg fra 87 946 t i 1974/75 til 89 300 t i 1975/76 (en stigning på 1,5 %, medens salget til ølbrygning fra majsmøllerierne i région Nord faldt fra 27 708 t i 1974/75 til 21 401 t i 1975/76.

Sagsøgerne i hovedsagen har erklæret sig enige i tallene, der for hele Frankrigs vedkommende viser en stigning på 1,54 % i salget af gritz til ølbrygning, medens salget alene i région Nord faldt i samme periode med 22,76 %.

Imidlertid steg ølproduktionen i 1975/76 fra 22 169 738 hl til 23 869 465 hl, en stigning på 7,67 %. Set på nationalt plan var det næsten udelukkende stivelsesindustrien, der drog fordel af denne stigning.

For de sagsøgende selskabers vedkommende kan der ikke tages hensyn til de statistiske oplysninger vedrørende forholdene på nationalt plan, men kun de oplysninger, der vedrører den nordlige del af Frankrig, da det er her, konkurrencen fra stivelse mærkes kraftigst, idet de to eneste producenter af majsstivelse, der findes i Frankrig, har deres fabrikker i denne egn. Da konkurrencevilkårene kun kan vurderes, såfremt transportomkostningerne holdes lige, mærker de majsfabrikker, som ligger i regionerne Nord og Nord-est, og som betjener ølbryggerierne inden for det samme område, stærkest konkurrencen fra stivelsen, idet denne konkurrence aftager, efterhånden som man bevæger sig mod syd.

De statistiske oplysninger afspejler i øvrigt ikke, og navnlig ikke i en periode med ringe produktion, de skader, der påføres majsindustrien, når den nødsages til at sælge med tab et vist stykke tid for at holde handelen i gang og undgå at lukke.

Også *Rådet* har erklæret sig enig i de forelagte tal.

Rådet har i øvrigt rejst det spørgsmål, om grunden til nedgangen i salget af majsgritz til ølbryggerierne i région Nord fra produktionsåret 1974/75 til produktionsåret 1975/76, samtidig med at salget fra den franske majsindustri som helhed forblev uændret, ikke var, at sagsøgernes franske eller tyske konkurrenter havde forhøjet deres andel i forbruget af majsgritz i Frankrig.

IV — Mundtlige forhandlinger

I retsmødet den 21. juni 1977 har sagsøgerne i hovedsagen, repræsenteret af advokaterne Guy Lesourd og Etienne Jaudel, Rådet, repræsenteret af direktøren for dets juridiske tjeneste, Daniel Vignes, som befuldmægtiget, og Kommissionen, repræsenteret af sin juridiske konsulent, J. Delmoly, som assisterende befuldmægtiget, afgivet mundtlige indlæg og svaret på de af Domstolen stillede spørgsmål.

Parterne har herunder bl.a. anført følgende:

Sagsøgerne i hovedsagen har fremlagt statistiske oplysninger, der viser, at salget af stivelse til ølbryggerierne i produktionsåret 1974/75 oversteg 1 500 t og nåede op på 6 500 t i produktionsåret 1975/76 og på 8 500 t i produktionsåret 1976/77.

Efter disse oplysninger udgjorde de udenlandske producenters salg af majsgritz til ølbryggerierne 19 379 t i produktionsåret

1974/75 og 20 648 t (+ 6,55 %) i produktionsåret 1975/76, medens de tyske producenters salg udgjorde henholdsvis 18 924 og 17 590 t (÷ 7,04 %).

Rådet har fastslået, at majsproduktionen fordobledes over en periode på 15 år.

På et spørgsmål fra Domstolen svarede Rådet, at det ikke havde påstået, at gritz og kvældemel skulle kunne erstatte hinanden. Rådet sagde, at når det havde talt om en forbindelse mellem kvældemel og gritz, var dette ikke en forbindelse af handelsmæssig karakter men en retlig forbindelse, idet de to produkter tilhørte samme blok. Rådet fastslog endvidere, at ikke blot var salget til ølbryggerierne fra majsfabrikkerne i Frankrigs région Nord faldet med 22 % fra produktionsåret 1974/75 til produktionsåret 1975/76, men endvidere var der registreret en lignende nedgang i salget fra 1973/74 til 1974/75. Rådet fastslog endelig, at der var sket en kraftig stigning i importen siden 1972.

Kommissionen har anført, at salget af majsstivelse til ølbrygning fra 1970/71 faldt med:

1970/71: 10 800 t, 1971/72: 11 020 t, 1975/76: 6 000 t.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 22. september 1977.

Præmisser

1 Ved kendelser af henholdsvis 25. november 1976 og 1. februar 1977, indgået til Domstolen den 21. december 1976 og 8. februar 1977, har Tribunal administratif de Nancy og Tribunal administratif de Châlons-sur-Marne i medfør af EØF-traktatens artikel 177 anmodet Domstolen om en afgørelse vedrørende gyldigheden af Rådets forordning nr. 665/75 af 4. marts 1975 om ændring af forordning nr. 120/67/EØF om den fælles markedsordning for korn (EFT L 72 af 20. 3. 1975, s. 14) og forordning 2727/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 281 af 1. 11. 1975, s. 1) for så vidt som disse forordninger ophæver den tidligere indførte ordning for produktionsrestitutioner til producenter af majsgritz bestemt til ølbrygning.

2 Da anmodningerne fra de to nationale domstole er ens og har samme sagsgenstand, forenes de to sager.

3 Anmodningerne er indgivet i to sager om betaling af produktionsrestitutioner til majs bestemt til ølbrygning, som er blevet anlagt mod de kompetente nationale myndigheder af nogle producenter af majsgritz, der gør gældende, at de bestemmelser, der ophæver produktionsrestitutionen inden for denne sektor og samtidig bevarer produktionsrestitutionen til majsstivelse, indebærer en forskelsbehandling, som er forbudt ifølge traktatens artikel 40, stk. 3, 2. afsnit.

4 Produktionsrestitutionen til majsgritz, der anvendes til ølbrygning, var i begyndelsen fakultativ efter Rådets forordning nr. 11/65 af 26. januar 1965 (JO af 5. 2. 1965, s. 251) og blev senere obligatorisk ved artikel 11 i Rådets forordning nr. 120/67 af 13. juni 1967 (EFT 1967, s. 29; org.ref. JO af 19. 6. 1967, s. 2269);

5 det fremgik af den 1. betragtning til forordning nr. 11/65, at denne restitution var begrundet i de vanskeligheder ved anvendelsen af majsgritz til ølbrygning, som skyldtes konkurrencen fra produkter, som havde tilsvarende anvendelsesmuligheder;

6 denne begrundelse blev gentaget i den 10. betragtning til forordning nr. 120/67, der henviser til mulighederne for substitution mellem stivelse og majsgritz;

7 ved Rådets forordning nr. 138/67 af 13. juni 1967 om fastsættelse af produktionsrestitutioner til majsgritz, der anvendes til ølbrygning (JO af 22. 6. 1967, s. 2404) blev der fastsat lige store restitutioner til de to produkter med det formål at skabe ligevægt mellem forsyningspriserne på henholdsvis majsstivelse og majsgritz, som anvendes til ølbrygning;

8 denne lighed mellem ordningerne for de to produkter gjaldt indtil 1. august 1975, hvor forordning nr. 665/75 trådte i kraft, hvorved artikel 11 i forordning nr. 120/67 blev afløst af en anden bestemmelse, som gjorde produktionsrestitutionerne til stivelse fakultativ, og som ophævede produktionsrestitutionen til majsgritz bestemt til ølbrygning;

9 som begrundelse for denne ændring anføres det i den 10. betragtning til forordning nr. 665/75, at »det forekommer ikke mere nødvendigt at yde en restitution for grove og fine majsgryn [majsgritz], bestemt til brygning til fremstilling af øl«;

10 i medfør af den hjemmel, som var indeholdt i den nye formulering af artikel 11 i forordning nr. 120/67, blev der ved Rådets forordning nr. 1955/75 af 22. juli 1975 (EFT L 200 af 31. 7. 1975, s. 1) og de senere forordninger, der trådte i stedet for denne, fastsat en produktionsrestitution til majs bestemt til fremstilling af stivelse;

11 denne ordning, som hjemlede fakultative restitutioner til majs bestemt til fremstilling af stivelse, men ingen restitution til majs bestemt til ølbrygning, blev opretholdt ved artikel 11 i den nye basisforordning nr. 2727/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 281 af 1. 11. 1975, s. 1);

12 da Kommissionen imidlertid åbenbart ikke anså den forskel i behandlingen af de to produkter for velbegrundet, forelagde den Rådet et forslag til forordning den 20. juni 1975 om genindførelse af restitutioner til majsgritz bestemt til ølbrygning, med den begrundelse, at den omstændighed, at der ikke var mulighed for at yde en sådan produktionsrestitution, »under de forhold, der sandsynligvis vil gælde, [kunne] forstyrre ligevægten mellem priserne for bryggeriindustriens forsyninger med på den ene side majsstivelse og på den anden side grove og fine gryn af majs« (EFT C 159 af 16. 7. 1975, s. 9);

13 det Rådet forelagte forslag blev ikke fulgt.

14 Det bestemmes i traktatens artikel 40, stk. 3, 2. afsnit, at den fælles ordning af markederne for landbrugsvarer »skal udelukke enhver form for forskelsbehandling af Fællesskabets producenter eller forbrugere«;

15 denne bestemmelse indeholder et uomgængeligt forbud mod enhver form for forskelsbehandling af producenter af den samme vare, men den sigter ikke på samme klare måde på forbindelserne mellem forskellige industri- eller handelssektorer for forarbejdede landbrugsprodukter;

16 det står ikke desto mindre fast, at forbudet mod forskelsbehandling i den nævnte bestemmelse blot er et konkret udtryk for det generelle lighedsprincip, som er et af de grundlæggende principper inden for fællesskabsretten;

17 efter dette princip må ensartede situationer ikke behandles forskelligt, medmindre en forskellig behandling er objektivt begrundet;

18 det skal derfor undersøges, om majsgritz og majsstivelse befinder sig i ensartede situationer, således at stivelse kan anvendes i stedet for majsgritz ved fremstilling af øl, og at bryggeriindustriens valg mellem disse to produkter i det væsentlige afhænger af forsyningsomkostningerne.

19 Herom har Rådets repræsentant fremført ved Domstolen, at der ikke findes en sådan forbindelse mellem de to produkter;

20 på den anden side står det fast, at Kommissionens foranstaltninger på dette område i de forløbne år hele tiden har været baseret på, at disse to produkter kan erstatte hinanden ved fremstillingen af øl;

21 at der består en sådan substitutionsmulighed er blevet bekræftet under retsforhandlingerne af udsagn, som er fremlagt af sagsøgerne i hovedsagen, og som ikke blot stammer fra bryggerier, der er kunder hos sagsøgerne, men også fra uafhængige bryggerieksperter.

22 Navnlig når det tages i betragtning, hvor længe de to produkter er blevet behandlet lige i henseende til støtte i form af produktionsrestitutioner, er der ikke påvist objektive omstændigheder, som kan begrunde den ændring af den tidligere ordning, som skete ved forordning nr. 665/75, hvorved den ligelige behandling blev bragt til ophør;

23 det må derfor konkluderes, at ophævelsen af restitutionen til majsgritz i medfør af forordning nr. 665/75 samtidig med opretholdelsen af restitutionen til majsstivelse, jf. samme forordning sammenholdt med forordning nr. 1955/75, indebærer en tilsidesættelse af lighedsprincippet.

24 Under hensyn til de særlige omstændigheder i sagen er konstateringen af det retsstridige forhold ikke nødvendigvis ensbetydende med, at bestemmelsen i forordning nr. 665/75 må erklæres for ugyldig;

25 Således må det først bemærkes, at den ændring af artikel 11 i forordning nr. 120/67, der blev indført ved artikel 3 i forordning nr. 665/75, ikke havde form af en ophævelse af den del af bestemmelsen, som vedrørte majsgritz bestemt til ølbrygning, men skete på den måde, at den tidligere bestemmelse blev afløst af en ny, hvori dette produkt ikke er nævnt;

26 det er med andre ord ingen bestemt del af denne bestemmelse, som er retsstridig, men snarere det forhold, at der er noget, som bestemmelsen undlader at nævne;

27 denne retsstridighed skaffes imidlertid ikke af vejen ved, at Domstolen, under en sag i henhold til artikel 177, erklærer den omtvistede bestemmelse for helt eller delvist ugyldig;

28 det må derimod fastslås, at den retsstilling, som blev indført ved artikel 3 i forordning nr. 665/75, som erstattede den tidligere bestemmelse med en ny formulering af artikel 11 i forordning nr. 120/67, er uforenelig med lighedsprincippet, og at det påhviler Fællesskabets kompetente institutioner at træffe de nødvendige foranstaltninger til afhjælpning af denne uforenelighed;

29 et sådant svar trænger sig så meget desto mere på, som der findes flere muligheder for at genoprette en tilstand med lige behandling af de to produkter og for at afhjælpe den skade, som de pågældende måtte have lidt, og det tilkommer de for den fælles landbrugspolitik kompetente institutioner at vurdere de økonomiske og politiske faktorer, som et sådant valg afhænger af.

Vedrørende sagsomkostningerne

30 De udgifter, som er afholdt af Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, der begge har afgivet indlæg ved Domstolen, kan ikke godtgøres;

31 da retsforhandlingerne i forhold til sagens hovedparter udgør et led i de sager, der verserer for de nationale retter, tilkommer det disse at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, som ved kendelser af 25. november 1976 og 1. februar 1977 er forelagt den af Tribunal administratif de Nancy og Tribunal administratif de Châlons-sur-Marne, for ret:

1. **Artikel 11 i Rådets forordning nr. 120/67 af 13. juni 1967, i den formulering der gælder fra den 1. august 1975 som følge af**

ændringen ved artikel 3 i Rådets förordning nr. 665/75 af 4. marts 1975, der er gentaget i Rådets forordning nr. 2727/75 af 29. oktober 1975, sammenholdt med Rådets forordning nr. 1955/75 af 22. juli 1975 og de senere forordninger, som har afløst den, er uforenelig med lighedsprincippet, i det omfang den underkaster majsgritz bestemt til ølbrygning og majsstivelse en forskellig behandling i henseende til ydelsen af produktionsrestitutioner.

2. **Det påhviler de for den fælles landbrugspolitik kompetente institutioner at træffe de nødvendige foranstaltninger til afhjælpning af denne uforenelighed.**

Kutscher Sørensen Bosco Donner Pescatore

Mertens de Wilmars Mackenzie Stuart O'Keeffe Touffait

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 19. oktober 1977.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT F. CAPOTORTI

(se forenede sager 117/76 og 16/77, s. 1772)